



CURIOSITATS ARQUEOLÓGICAS

Lo ilustre professor de la Universitat d' Oxford, M. Max-Müller en lo curs d' una conferència dada fa pochs dias á *Mansion House* ha indicat l' origen curiós y generalment poch conegut de algunas cosas. ¿Quin dupte 's pot tenir, per exemple, que l' home d' avuy dia, al escriure en son alfabet, perpetua encare la tradició egipcia? Cada vegada, diu M. Max-Müller que escribim la part rodona de una *a*, una *b*, una *c* reproduhim lo que sigué originariament un caràcter geroglífich. Nostra *L* es un lleó rampant; nostra *F* es la cerasta ó serpent de dues banyas; nostra *H* es lo simbol egipci del cedás. No hi ha ni una anella que falli entre lo nostre alfabet y 'ls caràcters grabats sobre l' obelisch de Luxor y sobre la Agulla de Cleopatra. Los egipcis han tramés sas lletras als fenicis, los fenicis als grechs, aquests als romans y 'ls romans á nosaltres. Lo mateix passa en los alfabets semítichs, pérssichs, àrabes, singalesos, indis, birmanians y siamesos, los quals procedeixen en últim anàlisis del alfabet fenici y egipci. Tota l' Assia, á excepció de las regions somesas á la influència xina, la Europa, las dues Amèricas, l' Àfrica y la Australia escriuenen avuy dia en caràcters geroglífichs. La tradició no s' ha vist intorrompuda un sol dia, y en lloch la lley de la evolució se veu ab més claretat aplicada.

Nostre alfabet ve, donchs, del egipci. ¿D' ahont ve nostra aritmética? Tothom contesta: dels àrabs. Efectivament nostras xifras las anomenem *xifras aràbigas* y aquest mateix nom diu la seva història. Pero 'ls àrabs las anomenan *xifras indias* y aquest nom es be prou significatiu. Nostras xifras venen, donchs, directament de la india. Si 's considera un instant hont seriam sense 'ls signes que 'ns serveixen per assenyalar los números de 1 à 9 se reconeixerá que devém tant agrahiment à la India per nostras matemàtiques com al Egipte per nostre alfabet. Quan se vos diga que 'ls indis no han inventat res útil com la màquina de vapor ó 'l telègrafo elèctrich responguéu resoltament que sense ells no tindriam una cosa ni altra, puig que ells inventaren no tan sols las xifras positives que 'ns serveixan de 1 à 9 sino aquest maravellós 0, del qual los matemàtichs no 's cansan de cantar las alabansas. Som, donchs, egipcis per la lectura y la escriptura, indis per nostres llibres de comptabilitat. No tenim que fer sino tréurens lo rellotje y mirar l' hora que es pera adonarnos que també som babilònichs. Fora millor que visistessem avans un museu d' antiguitats pera saber qué es lo que s' enten per caràcters cuneiformes. Sabut això reconeixeré tot seguit que tuyém en la butxaca de la ermilla una veritable inscripció cuneiforme.

¿Perquè l' hora la portem dividida en 60 minuts y cada minut en 60 segons? Senzillament perquè á Babilònia existeix, al costat del sistema de numeració decimal, un altre sistema, lo xexagessimal que conta per xexantenes. ¿Y per que aquesta cantitat en comptes de calsevol altra? Perque 'ls comerciants babilònichs, gent pràctica, se donaren compte aviat que no hi ha cap número tan divisible com lo xexanta. Dividían lo curs euotidià del sol en 24 parasangs, que feyan 720 estadis. Cada parasang ó hora, estava subdividida en 60 minuts y respondia, segons los babilònichs, á la distància recorreguda per un bon caminador durant lo mateix temps. Las 24 millas del arch descrit per lo sol ó parañangs se dividian, donchs, en 720 estadis ó 360 graus. Aquest sistema va ser transmés als grecs per Hiparch, qui introduí l' hora babilònica á Europa, uns 150 anys avans de la era actual. Ptolomeu, que visqué tres sigles després, contribuï molt á popularisar aquest sistema, que va fer camí sense dificultats al través de la etat mitjana, y, cosa estranya, pogué salvar feliment lo daltabaix de la revolució francesa: perque 'ls francesos, al refondre lo sistema enter dels pesos, mesuras, èpocas y monedas, sometentlo tot al sistema decimal, se veieren induits per motius fins avuy ignorats á respectar los quadrants dels nostres rellotges, los quals son encare xexagessimals, es á dir babilònichs.

Fixémmos que no 's tracta aquí de meras hipòtesis, si no de cosas ben certas. Si se suposa que d' aquí 3000 ó de 50.000 anys un arqueólech escorcolla las ruinas de lo que va ser Londres é hi troba algunas ruinas y un Champollion d' allavors desxifra la paraula centímetre, milímetre, los historiadors contemporanis gno estarán en son dret afirmanç que evidentment los habitants de Londres en lo sigle XIX havian adoptat lo sistema de pesos y midas dels francesos? ¿Y aixó basantse en lo sol fet que la paraula centímetre y milímetre no ha pogut ésser formada mes que á Fransa. Sobre probas del mateix ordre es com de deducció en deducció y per l'estudi constant de las inscripcions y de las paraulas, hem arribat á afirmar l' origen babilónich dels nostres rellotges.

Un altre exemple d' aquesta persistencia de las tradicions. Se parla molt en nostres dias del bimetallisme y tothom sab que 's tracte per los *bimetallistas* de establir ó de mantenir á perpetuitat una relació constant entre l' valor del or y l' de la plata. ¿D' hont pot provenir tal idea? Evidentment de la historia. La moneda, ningú ho ignora, es un invent molt antich. Hi ha hagut una etat d' or en la qual l' or era desconegut, y s' acostumava á pagar ab bous en lloch de ferho ab monedes. Pero aviat los metalls van ésser arrancats de la terra, apreciats en sa utilitat veritable, y l' us establi l' pagar ab or, plata, coure ó ab ferro, comensant, naturalment, per ferho á pes.

¿A Inglaterra, no 's diu encara una *lliura* per indicar lo valor de 20 schellings? Més endavant la gent s' adoná de que era més convenient posar en circulació trossos d' or y de plata ja pesats. Després de que era millor inscriure sobre aquells llingots son pes y son valor. Donchs á Assiria y á Babilonia fou hont primerament atinaren en aixó: encare hi trobém chékels ó lliuras d' or y d' argent. Durant sigles lo comers de las nacions orientals se va fer ab aquells pesos de metall. Per si per alla al seté sigle ans de nostra era los grechs, los grechs de Focea, en Jonia foren los primers en batre moneda, es á dir, en imprimir sobre cada llingot l' emblema de sa ciutat, garantint d' aquesta manera lo valor del metall. De Focea, l' art de l' encunyació s' escampa aviat per attres pobles del Assia menor; passá á Peloponesia, á Atenas y á las colonias gregas del Africa y d' Italia. Y, lo que es un fet significatiu, en aquests païssos diferents lo pes de la més antiga moneda d' or era sempre primitivament lo mateix que l' del chékel babilónich, ab la sola diferencia del emblema correspondent al pais com á garantía. Aquest chékel ó lliura, á despit de tots los terrabastalls ha atravessat los sigles. Las pessas d' or de Cresus, las de Darius, las

de Filippus y de Alexandre tenen, á poca diferencia, lo pes de la unitat d' or babilónica, puig xexanta feyan una *mina d' or*, y, lo que es més curiós, la lliura esterlina ó chékel té precisament lo mateix pes, necessitantse'n 60 pera fer una mina babilónica.

Altrament en los temps més llunyans se calculava que 20 dragmas de plata ó mitjos chékels feyan un chékel d' or, exactament com á Inglaterra se contan encara 20 schellings de plata per una lliura esterlina. Aquest schelling babilónich se subdividíá en 60 pessas de coure, 60 era, com ja s' ha vist, la xifra preferida d' aquella rassa.

Dat lo valor relatiu del chékel d' or, y del anomenat mitj chékel ó chékel de plata, dat també lo número de chékels de plata que las naçions devian pagar per un chékel d' or, n' hi ha prou ab pesar las antigas monedas pera descobrir si existia ja una relació constant entre l' valor dels dos metalls.

Milers y milers de pesadas s' han fet, y aquestas pesadas han demostrat que desde 'ls temps més antichs la relació del or ab la plata estava fixada ab la més gran exactitud. Era de 1 á $12 \frac{1}{2}$ en Egipte com ho ha comprobat lo doctor Brugsch; de 1 á $13 \frac{1}{3}$ á Babilonia y en tots los païssos que havian adoptat lo seu sistema, com ho ha demostrat lo doctor Brandes. Hi ha hagut fluctuacions en cassos de monedas falsas y de baixa aleació tant en l' antiguitat com en la època moderna. Més en las relacions internacionals y especialment en las pagas de tributs, la regla babilónica regna durant una llarguísima sèrie de sigles. Evidentment llavors, com are, lo descubriment de una mina ó de un nou procediment de estracció ha tingut influència notable sobre l' valor real dels dos metalls. Si s' ha mantingut sempre ab zel constant la relació fixa de son valor convencional, es que tant llavors com are hi ha hagué é hi ha teòrichs sobre l' bimetallisme.





L' HEREU NORADELL⁽¹⁾

VII

S' apropava la diada de St. Miquel, diada de inauguració de la brema en tot L' Empordá.

Ja han arribat los boters de Figueras ab llurs fadrins y sas eynas. En lo patí y baixos de la casa se sent matí y tarde lo pim y pom de llurs massas; resserran los cércols de ferro del botam y lligan vims á las samals.

La Vigilia de St. Miquel se nota en lo casal y masia gran animació: las donas escombran y destaranyinan la tina que conté més de tres mil hectolitres de vi, la fregan y netejan. Es tota engrajolada de rajola envarnissada de Valencia; lluix com un mirall. D. Jaume, Deu lo tinga á la Gloria, la feu reconstruir á tot gasto; es una de las melloras que al morir deixá als hereus Noradell. Los homes portan feixos de pámpols ab penjols de rahims, eura y lloren; ne fan garlandas ab cintas viroladas, clavadas ab simetria á las parets, al voltant de la tina.

La Mercé ha cullit del jardí garbas de flors per' adornar los pitxells de la taula baixada dins la tina ab sos corresponents banchs.

(1) Fragment de la novel·la del mateix títol, que acaba de publicar-se, de D. Càrles Bosch de la Trinxeria.

La Margarida treu del armari de la roba blanca estoballas, toba llons y cuberts de boix de Torteliá lluhents com marfil; las criadas atrafagadas paran taula.

Anavan á celebrar la festa de St. Miquel, patró dels vinyatayres, festa que 's fá cada any en lo casal Noradell ab un abundant ápat y ballas al era.

Ja de bon matí s'aplegan á la masia boters, truginers, carreters, vinyaters, prempsayres, cullidoras jovenetas dels pobles d' aquells encontorns, esperant ab dalé la hora de sentarse á taula. Tots van mudats de festa, las noyas un ramet al pit, los joves un clavell al plech de la barretina, tot son riallas y festeigs. La Teresa y la Mercé se miran desde la eixida aquell floreig de jovent alegre.

Ja acaba d' arribar lo metje de Masarách.

—Deu lo quart, senyor Pere.

—Deu vos quart, jovenalla, Deu vos ǵuart... es molt estimat; tothom li vol bé. Va tot endiumenjat; levita de llarchs faldons, corbeta blanca, barret de feltre, armilla groga; per sota d' ella penja una clau de rellotje, grossa pedra vermella quadrada, encastada de coure, del antigor. Se 'n pujá al casal á saludar la familia Noradell.

Y Mossen Esteva?... se fa molt esperar... deu tenir un bateig... sol arribar cada any al punt de mitjdia... no li agrada ésser matiner... menos que tinga poagra... Quin sentiment tindria!...

Tothom vigila l' rellotge de sol del casal. Es dels rellotges més bonichs del terme: rodejat dé dos palmas pintadas de vert y blau, lligadas ab un lasset vermill; l' agulla surt de la boca d' una cara de lluna de galtas infladas ulls grossos rodons, nas aixafat, que fa l' admiració d' aquells pagesos. Fa alguns anys que lo feu un payré molt saberut de la vila de Torroella de Montgrí, de molta anomenada; totes las caras de lluna dels rellotges del Baix Empordá eran fetas per ell. Parlaya llatinorum y solia rodejar la cara de lluna d' una inscripció llatina. La del rellotge del casal deya *TEGO QUOD DETEGO*, inscripció filosòfica qu' era un enigme per la gent de Masarach. May ningú havia sabut lo que volia dir... y ne voleu de comentaris!...

L' agulla marcava tres quarts per las *piàdoses* ó sia las dotze, hora de la dinada. Molts la vigilaven, lo cap enlayre, boca badada, badalls de gana. Lo mestre boter de Figueras, que 's pintava de sabi digué, al mitj d' un rotllo, qu' ell sabia lo que aquellas lletres volian dir.

—¿Qué volen dir? veyám... feren alguns badochs.

—Escolteu bé... tots s' aproparen... *Tego, ruchs—quod,* més—*detego,* que ruchs.

—Y vos també, mestre.

—Jo no; perque ho he sabut traduir.

*

Mitjdia!... las piadosas!... á taula! á taula!... tothom corre envers la tina. Una escala de gat hi està posada. Las nínas volen baixar primer que 'ls noys... oh! cá!... cap se las escolta!... quins atrevits!.. devallan en mitj de crits y riallas fent enfadar los vellets, en Joan y la Margarida que no están per jochs.—Si Mossen Esteva fos aquí aixó no succeiria.

Quan tots son aplassats baixan la família y 'ls amichs convidats. Mossen Esteva arriba tot esbufegant... de poch no hi es á temps... s' aixuga 'l front ab son mocador gran com un llensolet, de fil, blau ab quadrets ribetejats de vermel·la... ha tingut de batejar dos bordegassos... Just avuy!... quan fa cinch mesos que no ha tingut cap bateig!... L' hereu Noradell presideix; te al costat seu sa mare, D.^a Catarina, qu' ell y en Cabreta han ajudat á baixar; no ha mancat may á tan joyosa festa; diu que s' hi torna jove. Es costum patriarcal dels Noradells que 'ls passats de la casa han sempre celebrat fa centúries.

Quin espectacle més original y pintoresch lo veurer tota aquella entaulada, al fons d' una tina espayosa que reb onades de llum zenital per l' ampla obertura de la volta, reflexada per les lluhentas parets de rajola vermella de Valencia... deixant los extremos de la taula en obscuritat relativa y al centre una clapada de llum rogenca qu' encén las caras dels convidats!... quadro extrany, de vigorós clar-obscur, com un interior flamenç de taberna de Teniers.

Ans de comensar lo convit, en Marsal feu, com cada any, una curta invocació á sant Miquel Tots s' alsáren ab molt reculliment, fora barretinas:

«Benhaurat sant Miquel, vos que 'n seu tant gloriós, benehiu la brema d' aquest any y liureu nostras vinyas de plagas y malòrias.»

Tots respongueren «Amen.»

S' assentáren y vingan caixaladas... la virám de la Margarida pagava la festa; be prou 's veyá ab la plomissada y caps d' anech escampats pel pati. ¡Quina animació! ¡quin dinar més alegre! ¡quina gana tothom!... ¡y quin xerricar!... L' apat se prolongà fins á las dues, hora en que la jovenalla 's dirigí á l' era hont un tambori y fluviol los feu ballar tota la tarde.

L' endemá, á trench d' alba, tota la colla prengué lo camí de la vinya, comensant la brema per la vinya de la Riera, y seguit ab las demés.

Quina matinada més hermosa, casi sens aygualera! Una faixa de bromas d' un nivell exactíssim envolcalla l' immens amfiteatre de la alta crena pyrinaica; los cims més alts son daurats per los raigs del sol ixent, en tons d' un rosat pàlit; una lleugera boyra s' exten en tota la plana de Castelló; ve dels estanys de la Muga hont se sent á voltas lo bruel llegendarí. Allá, al Orient, un incendi d' or y foch encén los núvols estirats al horizont del mar... surt lo sol expléndit, radiant; son reflexo, en lo raig visual, s' extén, lliscant sobre l' aygua com un riu d' argent fos salpicat de palletas d'or, onejant, tremolosas, enlluernadoras. Los cims de St. Pere de Roda, las escalas d' Anibal, lo castell de Mongri, tot lo circo qu' enclou l' golf de Rosas, la planura del Empordà, ab sos olivars, arbredas, vilatges y cloquers, prenen un color daurat més encés; s' alsà un oreig fresquet agradable, im pregnat d' emanacions marinas.

Camins y viaranys van plens de corrúas de vinyaters que 's creuen ab las collas de cullidoras, donantse 'ls bons dias. Un alé de vida anima y alegra 'ls extensos vinyats de las serraladas empordanesas.

A la vinya de la Riera s' hi aplega un floreig de noyas dels masos y pobles vehins, quiscuna ab lo seu cistellé sobre l' bras, posadas en renglera, faldillas retrossadas, devantalet de tela; tallan, ab ganivet de fulla reblincada, 'ls raims que posan dins lo cistell, trahent avans ab cuidado los grans dolents. Quan lo cistell es plé, lo buydan dins las samals que 'ls hi portan los vinyaters; los rahims son lleugerament prempsats y buydats dins la tina.

* * *

Ja l' sol es alt y comensa á picar; ja se sent lo brunzit de las abellas y vespas que 's tiran dins las samals, atretas pel most; lo prempsayer n' es emborbutist; las mánegas de camisa retrossadas fins al colze, una pedra plana á las mans, encorvat, pitja 'ls rahims; ne treu 'ls brassos vermells que regalan de most llafiscós, mentres las cullidoras abocan dins la samal que prempsa llur cistell plé, fentlo rabiar de tant que li 'n tiran.

—¡A poch á poch que no puch aguantar!... y per ferlas despistar,
los hi passa sa má llafiscosa per la cara... ¡Uy! ¡Guidó!... ¡qué n' ets
de remaca!...

—¡Ciset, me la pagarás!... y tot fregantse las galtas ab lo corn del
devantal... ¡aqueixa no te la perdonó!

—¿Vols que t' dongui una abrassada?

—¡Fuitx! ¡putiner!...

—¡Vaja! noyas, diu en Joan... ¡prou jochs!... cadascuna á sa
feyna.

Tot es animació y alegría en aquell estol de cullidoras. N' hi ha
de joves: de vellas, de guapas; mes hi domina la jovensalla. La Tuyas
es de les més aixeridas. ¿Y la Marió?... ¿hont es la Marió?... ¿qué s'
ha fet?... ella que tant havia recomenat á 'n Joan que no l' oblidés
pera la bremal... Tot son cansóns y riallas. Una d' ellas, avisada, de
fisonomía burlona entona una cansoneta nova, y totes repeteixen la
tonada:

¡Ay! ¡la pobre Marió!
diu que vespa l' ha picada...
¡Ja! ¡ja! ¡ja!
Li clavá tan mal fibló
que sa galta n' es inflada.
¡Ja! ¡ja! ¡ja!

Son promés va aná trobá
que l' tragués la fiblada.
¡Ja! ¡ja! ¡ja!
¡Ay! ¡la pobre Marió!
si que n' ha sigut picada!...
¡Ja! ¡ja! ¡ja!

Ell saliva li posá,
la galta torná rosada.
¡Ja! ¡ja! ¡ja!
¡Ay! ¡María Marió!
¡diu que vespa l' ha picada!...
¡Ja! ¡ja! ¡ja!

Fou curada ab un petó,
dols petó sense fiblada.
¡Ja! ¡ja! ¡ja!

Sa galteta 's desinflá
tot fent una riallada.
¡Ja! ¡ja! ¡ja!

Ninas que rahims culliu
¡Ah! fugiu de la picada.
¡Ja! ¡ja! ¡ja!
De la vespa lo fibló
deixa galta senyalada.
¡Ja! ¡ja! ¡ja!

* * *

La Mercé, sa mare, en Marsal presidian á tant joyosa cullita, triant picapollas, pansas y moscats posats en paniera, que feyan portar al casal pera ferne penjolls lligats ab cordill, penjats, y posats á secar al sostre del graner pera l' hivern.

* * *

La brema durá molts dias; puig que las cullidoras tenian de seguir totas las vinyas del patrimoni.

Los arrendataris y censalistas arribáren també al más ab llurs burriquets portant cada hú, dins dues samals, la carga de rahims de tres quintals que, després de pesats y anotats per en Francesch, eran prempsats y tirats dins la tina.

Los prempsayers, al pati de la casa, eran mitja dotzena; apoyats ab llarch pal en cos de camisa, espitregats, calsas retrosadas mes amunt del genoll, ballavaü la polka, fent saltirots dins las samals, trepitja que trepitja, passan d' una samal al altra peus y camas nusus que regalan de most... lo bull purifika tot... dihuen que la suharda de peus se l'emporta la brisa y dona cos al vi... En Marsal se havia procurat màquinas d' espellofar, mes l' aferrada rutina pogué més qu' ellas: preferían porquejar ab los peus dins las samals. Es ben cert que llur invent data del patriarca Noé, 'l primer viticultor coneget d' aquell temps biblich; y hem de creurer que fou lo primer xerricayre qui ensenyá á nostres rebesavis á beurer á galet y que ho feu tant bé que va agafà la pinya... aixís ho deya lo senyor Pere, lo metje de Masarách.

Los Noradells passaren tot lo dia á la vinya. A mitj dia, mentres cullidoras y vinyaters feyan la dinada al ombra d' un cirerer, 's dirigiren envers la font del Sálser hont se feren portar lo dinar.

La font del Sálser es un dels sitis més pintoreschs dels encontorns del casal; raja al peu del marge de la riera, en mitj d' un pilot de penyas esquistosas arrapadas d' eura y molsa, ombrejadas per l' arbreda. Com l' aygua es bona y fresca, en Marsal hi ha fet posar una taula rodona ab una mola vella del molí, y pedrissos al entorn. Lo raig surt d' un canó de ferro y cau dins una pica feta ab un roll de roure, que serveix pera posar enciam y ampollas en fresch.

Amanir lo dinar era á càrrec de la Mercé, ajudada per una cullidora. ¡Aixó de poguer cuynar á fora es per ella una alegria: devantat posat, brassos retrossals, tria l' escarola que posa á refrescar, prepara l' arrós, talla pernil, trosseja pollastres... ¡qu' animadeta! ¡qu' aixerida! ¡qué guapeta!... Mentre's troba en eix tráfech, arriba en Francesch.

—¡Oy que bé arriba! Francesch... me té que ajudar... si vol dinar l' ha de guanyar.

—Máni, Mercé; estich á las sevas ordes... y 'ls dos arreplegáren un pilot de llenya seca, fent lo foch entre duas pedras, al peu de la penya, hont se posá la grasala d' arrós ab pollastre. Culliren un ençiam de crèixens y ápit bort que posaren en fresch sota 'l raig de la font... ¡que bò! ¡quin dinar més delitos!... ¡may havian tingut tanta gana!

Després del dinar, la Mercé escalá lo pilot de penyas, arrancá una ridorta de clematitas, la enrotllá fentne una corona que 's posá sul cap. —Mamá, miris ¿m' está bé?... estava dreta damunt del penyám qual esquistosa negror feya ressortir sa esveltés, y la blancor del seu vestit de lleuger teixit clar. Las fullas de la clematita li havian desfet lo monyo; rissos de cabells rossos ondejavan sobre sa espatlla y son front... ¡qué guapa!... semblava la ninfa, la nayade de la font. ¡Com se la mirava, en Francesch!... ¡y quin glatir lo seu cor!... Cullí al peu de las bardissas, violas y pervenxas, ne feu tres ramets rodejats de molsa vellutada, d' un vert d' esmeralda, y tota joyosa, somrient: pàpà... aquest pera vosté... aquest pera la mamá... y aquest pera en Francesch... en recort de la font del Sálser.

A posta de sól se 'n tornaren á casa. Hi trobaren l' oncle Paulí qui havia arrivat de la Escala. May cap any feya falta á la brema. Ja l' esperava per la festa de Sant Miquel; mes l' oncle 's fa vell, te més de setanta anys y lo poagre 'l té sóvint clavat á la cadira de brassos, los peus embolicats de draps de llana.

La Martina, sa criada, lo cuya; es una cosina de la Margarida, de prou edat, que D.^a Catarina li ha proporcionat; dona de seny, bona cuynera, molt ordenada, de sentiments religiosos, callada, sempre á sa feyna. Ab lo temps que 'l serveix, ha prés sobre d' ell cert ascendent de majordona; mes per ell tan se val; es home de pau y no vol discussions; mentres sigui ben servit y l' arrós á la marinesca cuyt á punt, li passa tot per alt.

La familia voldria que l' oncle Faulí s' estés ab ella, al casál; mes ell té sas costúms de las quals no 's pot separar. Viu á la Escala, está com un canonge; caseta aixerida al carrer de mar, eixida cuberta d' un parral prop de la platja; ben peixit per la Martina, y com es molt amich del peix ben fresch, se 'n regala.

Té de molts anys un passió que l' accompanyará al clot: es pescador de canya; perxó viu á la Escala.

Per poch que 'l réuma y 'l temps li permetin, surt á las tardes ab sa canya y cistellet, sens oblidar lo xalabret, que no li serveix gayre, s' assenta damunt d' una roca á vora aigua, hi passa horas agafant peixets menuts que son tot espinas. Quan no agafa res ho atribuix a l' esqué massa estantis; alashoras cerca curullas y castanyas pé 'l rocám, perseguint cranchs, cullint fonolls marins pera confitar ab vinagre.

No deixa d' esser estranya la séua afició pera la mar, ell qu' ha passat sa joventut al casal Noradell, en mitj de closas y terrosas dels camps; ¡mes! ¡qué s' hi fará! Ja sabém que la cassa y la pesca son dues passions que s' apoderan del home, fins que ha arrivat á la decrepitut.

Quin es lo farsayre qu' ha definit lo pescador de canya de papernatas? Aquest epiteto no 's pot aplicar al oncle Paulí que no té cap busca al ull, encara que sa vista flaquegi; no es gens tonto, malgrat sa poca instrucció.

Alt, magre, sempre afeyat, calvo, porta estiu é hivern un llarch gech gruixut ab fondas butxacas, com una samarra de mariner, y un

jipijapa que fa deu anys li va regalá un patró de barco, amich seu, vingut d' Amèrica. Caràcter alegre, ben humorat quan no té poagre, com tot vell solter; franch, plé de cor, estimant molt la séua familia, sa casa payral, hont hi passa temporadas á la tardor. Li agradan molt los rahims, y per la brema se'n fa un tip; diu que purgan y fan sortir... los dolents humors. Sa conversa es plena d' aforismes de molta sabiesa, trets d' un llibrot que comprá un any, als encants de Barcelona; lo té molt recatat; diu qu' es lo guia del home de bé.

—Deu lo quart, oncle... ¡ja es hora de venir!... Si 's descuya da sém la brema sens vosté... ¿Com está de salut? li digué 'n Marsal.

—¡Deu vos quart á tots!... jo, per ara, bé... ¿y vosaltres?... abrassant á sos nebots... ¿y la Catarina?

—Es á sa cambra, digué la Mercé; vaig á dirlí que vosté ha arrivat.

Vingué D.^a Catarina, tot trico traco, repenjada á son bastonet y 'ls dos s' abrassaren ab efusió.

—¡Tú sempre trempada!... ¡no 't fas gens vella!... jo, si no fos lo reuma, encara gallejeria; mirém de fer anys: *qui molt viu no pert lo niu.*

—¿Qué dius?

—Ha de cridar, oncle, digué la Teresa, la mare s' ha tornat molt sorda.

—Dich qu' estás molt bona y que 't tornas jove... cridant á cau d' orella.

—¡Per ara tinch prou salut, gracias á Deu!... ¡Ah! ¡si no fos la sordera, y la vista que 'm flaueja!... ¿y la Martina?

—No sé qué s' ha fet... cridantla: ¡Martina!

Aquesta comparegué á la sala ab'un gros cistell que havia tret de la tartana plé de llagostas y un déntul de quatre carnícera que feu l' admiració de tots.

—Oncle ¿vosté l' ha agafat? digué la Mercé.

—Está clar, noya... y donchs qui vols que siga?

—Diuhen que 's sol servir d' esqué de plata, digué la Teresa.

—Ho dirá algun ximplet que no hi entén pilotà... Lo mes passat vaig agafar un nero de tres carnícera... ¿per qué rihéu?... ¿que no ho vols créurer?

—Sí, oncle, sí, ja 'l creyém.

—¡Es per xó!... Y donchs, Marsal, ¿qué diuhen los castellans?

—Oncle no 'm parli de política ni de castellans... n' estich retip. Parlim dels camps, de l' anyada, de la brema que aquest any es abundantíssima.

— ¡Oydá!... ¡Joan! demá m' cridaréu de bon matí per' anar á la vinya, ¿sentiu?

— No 'n passi cuydado.

— Lo sopar es á taula... ¿si están servits? digué la Margarida.

— Bona nova, digué l' oncle: 'ls budells 'm roncan pel ventrell.

— Me 'n alegro que tinga bona gana, digué 'n Marsal.

— ¡Noy! pot anar; mes tingas present lo que diu 'l llibre de la sabiesa: *tindrás sempre bon delit—si templas ton apetít... no menjant sino de un plat—tindrás bon ventrell,* Bernat.

— Oncle, m' ha d' ensenyuar aquest llibre, digué la Mercé.

— ¡A taula! ¡á taula!..., ara hem de sopar.

Passáren al menjador; en Marsal digué lo benedicte; 's sentaren á taula saborejant las talladas de déntul guisat per la Martina ab such, all y julivert, á la marineresa (tenia mil gustos!

Després de sopar, en Marsal resá lo rosari; se donáren la bona nit, y cadascú á retiro.





NOCTURN

Hermosa nina de rossa trena,
hermosa nina de blaus ullets,
¿per qué no guaytas la nit serena
ni les floretes ni 'ls aucellets?

Mira com s' obran damunt la branca,
mira com volan entorn del niu.
Ab los misteris d' amor que tanca
¡cómo es plascenta la nit d' estiu!

Esboyra 'ls somnis que voletejan
com papellones sobre 'l teu cor,
y á la finestra mos ulls te vejan,
que vull jurarte un etern amor.

Perque la bades, un raig de lluna
sobre 'ls seus vidres blanquissim cau,
y van obrintse de una á una
mil campanetes de color blau.

Per les escletxes sa flayre vola
á embalsamarne ton llit nevat;
potser la brisa que les gronxola
tos dolços somnis ha mitg trencat.

¡Oh, no 'ls anyores per sa bellesa!
visions mes belles veurás florir.
Despera prompte. La jovenesa
també té somnis sense dormir.

De vert fullatge dalt les cortines
un cel aguayta tot estrellat;
mantell riquíssim de pedres fines
que cobricela l' inmensitat.

Es un abisme que 'm enamora,
puig sé que dintre son sí blavós,
quan ens desperte l' eterna aurora
serém ditxosos un jorn tots dos,

Tu com jo trobas la terra estreta,
com jo sufreixes inmens neguit.
¿Vols navegarla, gentil nineta,
la mar blavosa del infinit?

Sentint murmuris y canticela,
entre los braços m' adormiré.
L' ala d' un àngel tindrém per vela
y per llanterna la lluna al plè.

FRANCISCO CASAS Y AMIGÓ.

1886.





LA BRESSAIRE



ON carácter adust, trist y amich de la soletat m' obli-gava á apartarme del mon com si 'l meu esperit tin-gués pór d'aquesta abalanxa d' homes que forman los grans centres, las populosas ciutats.

Efecte dels molts desenganys que en aquesta penosa terra havia passat, era mon pensament acabar mos días apartat de tot lo que vol dir soroll y dedicarme sols á estudiar aquest animal dotat de rahó y en ell concentrar tota ma atenció en aquest petit membre que 'ls fisiològichs han convingut en anomenar per lo nom de cor, del que depenen totas las accions que l' home executa.

No es lo cervell no, lo qui disposa á sa voluntat de las accions humanas; lo cervell mana als membres pero creu al cor; si aquest li diu, pensa d' aquest modo, obehint com un anyell que segueix á sa mare, no s' aparta ni una ratlla del camí que li ha senyalat. Quan lo cor bat, mogut per la simpatia que inspira una persona á primera vista, lo cervell li troba tota sort de gracies y bonas qualitats, tot per que aquell sembla alegrarse de sa presencia; passant completament lo contrari si la persona inspira antipatia. Quan lo cor reb una impresió brusca y forta, fins pot arribar á perturbar l' enteniment: d' un modo tan gran li está subordinat. Quantas vegadas se pensa una cosa y l' cor fa ferne una altra.

Al abandonar una criatura, bé pensa 'l cap que alló es mal fet, que es preferible la deshonra d' una mare al assassinat, y no obstant, lo cor que no estima aquell fruyt per esser illegítim obliga á la desnaturalisada dona que 'l nom de mare no mereix á que ab las galtas rojas per la vergonya que li inspira l' acte que executa vagi á depositarla al peu del portal d' una iglesia ó al torn dels expósits.

Aixó devia passar als que varen donarme la vida, puig, com si ab ma vinguda al mon bagués portat lligada ab mi la desventura, vaig esser una d' aquestas infelissas criatures que al preguntals com se diuhen, lo mateix que si s' hagués tocat un ressort elèctrich que posés en conmoció tot son cos, contestan ab la veu tremolosa aquestas terribles paraules: «No tinch nom.» La societat com si fos un criminal que repetidas vegadas hagués tacat sa mà ab la sanch de sas víctimas lo senyala ab lo dit y se 'n aparta ab horror, mentres ell ab los ulls baixos y 'l pas incert marxa á amagar la falta que á pesar de no esser seva, sobre ell porta sas consecuencias.

Haventme faltat ja lo primer amor, que es lo de la mare, no coneixent la intensitat del soch de sas caricias, creyent que l' amistat es en aquest mon una paraula ficticia y aburrit de tot lo que fins avuy m'ha voltat, he pres lo determini tantas vegadas vingut á mon cap d' amargarme pera sempre y sustráurem als ulls dels homes, buscant en la soletat lo descans tan necessari á mon esperit.

Bullint en mon cap las tristas ideas que 'm sugerian los diferents objectes que mos ulls descubrian al deixar lo poble que m' havia vist neixer, prengui de bon matí, ab un sach á l' espatlla y un bastó á la mà, un camí pera mí desconegut que apartantme de la vila 'm conduhia al bosch. Al sortir lo sol fou una impresió completament nova la que vaig sentir. May havia cregut que la Naturalesa fos tan hermosa; abstret ab las infamias dels homes y abatut per la desgracia, ni una sola vegada se m' havia acudit lo contemplarla pera calmar mos dolors, ignorant que en ella podia trovarhi gran consol.

Plenas de rosada las flors que borejavan lo camí, llensavan raigs de mil colors al tocarlas lo sol naixent; la inmensitat del horisont que ab tota sa forsa 's presentava á ma vista, la blavor d' un cel pur sens núvols y lo sòroll del petit regueró que va á donar vida á las flors que rega, semblan aixampliar l' esperit y deixar á l' ànima abatuda novas forsas pera soportar la vida.

Extasiat ab tal contemplació y no recordantme de las cosas del mon, com si d' ell fes ja temps que estés apartat seguí sens fixarmhi, un caminet que 'm portá bosch endins, y quan no veya més que ar-

tres y més arbres, la nit venia á sobre ab tots los perills inherents al passarla en la soletat voltat de feras y animals salvatges ansiosos de trobar carn pera satisfer sa fam. Pensava en lo exposat de ma situació no trobant cap bon remey, puig espantat per lo soroll que 'l vent seya al fregar los arbres y la foscor que las entrellassadas branques donavan al bosch estava mitj aturdit, quan volgué la sort que distinguis sobre la llum crepuscular del horisont una petita columna de fum gris. Com fum vol dir habitació vaig creurem salvat. Orientantme lo millor possible, després de molts entrebanchs que entre mitj de la foscas vaig tenir que salvar; vaig arribar á la porta d' una solitaria casa, vella y amenassant ruina, que hauria cregut deshabitada á no haverne vist sortir lo fum que m' hi havia fet dirigir, talment son aire pobre y sas parets negras li donavan un aspecte extrany.

Com no hi havia altre lloch hont passar la nit, vaig agafar l' anella porque vinguessin á obrir, no sens un trist pressentiment, que sense consultar ma voluntat s' apoderá de mí. Vegí per entre las esquerdas de la porta una llum que 's movia en son interior y prompte lo soroll de passas que s'acostan, cada vegada més fortas, arribá á mas orelles; eran unes passas compassadas, llargas, del mateix modo que deu ferlas la mort quan lo fil de la vida d' algun mortal está á punt de trencarse. Un forrellat que va obrirse va permetre que la porta fes grinyolá los rovellats golfs que la sostenian y que jo vejés la figura dell'home que la havia oberta. Lo vaig mirar ab extranyesa.

Era un d' aquests vells de pocas carns que á 60 anys tenen encare 'ls cabells negres y 'l cos dret; portava una blusa blava, uns pantalons de vellut usats y unes espardenyas que calsavan un peu nú; cara morena y mans rústegas; á sota sa camisa desbotonada 's veia un pit de marbre. Sos ayres eran enérgichs, sa mirada fonda y sas faccions bellas encar que rudament perfiladas. A sa vista no vaig poder desferme d' una impresió de respecte. Sense donarme temps pera dir una paraula, ab veu apagada com si tingués pór de despertar algú que dintre dormís, me digué:

—¿Per qué veniu á trucar á n' aquesta porta?

Lo semblant que prengué sa cara al dirme aquestas paraulas, va gelarme la sanch en las venas.

—Solitari y perdut en mitj d' aquest bosch, vaig dir, vinch á buscar refugi per aquesta nit.

Lo vell sempre barrant la porta, me doná una mirada indefinible y després d' un moment de reflexió, va dirme aquesta frase extranya:

— Siga... Potser es veritat... pero ¿per qué haveu dirigit vostras passas á n' aquesta casa ab preferència á una altra?

— Res més natural, vaig respondre; jo no he buscat vostra casa, he perdut mon camí y he trucat á la primera que he trobat.

M' escoltà ab los ulls baixos y no donantse per satisfet ab ma resposta, murmurá segona vegada en veu baixa:

— Siga... Després apartantse pera deixarme passar. Siga entreu, va dirmé.

Aquesta vegada vaig ser jo qui dubtá; l'extranya conducta del pagés havia sicut la desconfiança en mon cos. Com si ell hagués endevinat mon pensament, va clavar-me sos ulls foscos

— Entreu, vos he dit; me repetí ab veu de mando. ¿De qué teniu pór, vejam?

A dir la veritat tenia poca confiança, pero la curiositat de sapiguer lo que havia causat á aquest home 'l dubte d' admetrem á casa seva feu determinarme; vaig entrar y ell tancá ab gran cuidado la porta com si tingüés pór d' esser atacat.

Després d' haver atravesat un llarg y estret corredor vaig trobarme en una habitació fantàsticament iluminada per lo soch dels serments que cremavan a la xemeneya. Lo que primer cridá ma atenció fou un gat negre que s' escalfava devant del soch, la cua entre las camas y las orellas dretas. Lo silenci que allá regnava era sols interromput per lo soroll de l' aygua que bullia dintre una marmita de ferro penjada als clamàstecs. Unas parts de l' habitació estaven viva-ment iluminades per la llum de la llar que tremolava sobre 'l sostre; altres estaven completament á las foscas. Vaig reconeixer ab tot lo que allí hi havia que 'l moblatje era de pagesos acomodats. La taula d' alzina pintada ab vasos d' un dit de gruix; lo gran llit ab cortinas rattladas, la caixa de noguera veilla, 'ls objectes de cuyna nets y lluhents. En los ànguls foscos hi havia paners, palas, aixadas, instruments de llaurar, una estarrossadora. palla, que sé jo? D' un clau elavat al mitj d' un pany de parèt penjava un fusell donant son canó brillant un resplandor terrible.

Mon vell ab una pretesa y gravetat que 'm desagradaren bastant, m' havia desembarrassat de mon bastó y de mon sach de viatje.

Sense perdre ma presència d' esperit, m' havia assentat devant del soch y m' escalfava 'ls peus, pero estava inquiet. En quant á mon hostaler sempre impossible posava á taula un plat més y un pot de vi.

En aquest instant, un soroll semblant al tich tach d' un rellotje arrivá á mon oido; vaig girar lo cap al lloc d' ahont venia y en lo-

recó més fosch de la sala, vaig veure una dona jove assentada, son colzer sobre 'l jonoll; lo mocador á la mà y 'ls cabells desfets sobre sas espatllas, que bressava ab son peu un petit bressol, vaig mirarla ab atenció. La dona tenia la mirada inquieta y freda. Lo bressol estava buyt. Involuntariament una especie de tremolor s' apoderà de mi.

—No 'n feu cas, me digué 'l vell que m' havia estat observant sens que jo m' en adonés; es una pobre lela.

Era un espectacle terrible, aterrador, sentimental véurer aquella mare boja que bressava en la sombra lo llit de son fill mort. Tot prenia als meus ulls en aquella casa un aspecte misteriós y tràgich.

Lo vell va acostarse á la dona y la prengué per la ma; sa fesomía fins llavors severa se torná paternal y téndra.

—Berta, va dirli ab veu carinyosa, ja sá prou temps que bressas lo petit, déixal dormir y vina á sopar, filla meva.

La dona li doná una d' aquestas miradas sens calor y aixecantse s' en aná al costat de la taula, condubida per son pare. Llavors poguï examinarla millor. Era encara una criatura, 18 anys á lo més; rossa, havia pogut ésser guapa avans, pero avuy sas faccions tenian una calma inmóvil que partia 'l cor.

Ab un signo lo patró, m' indicá mon lloch; ell s' assentá entre Berta y jo; despres agafant lo pa li feu una creu ab lo ganivet ans de partirllo. Nos serví una sopa d' un olor exquisit que segurament en altres circumstancies m' hauria fet plaber, pero qu' en aquell moment no va ferme cap efecte, pues mon pensament estava lluny de pensar ab lo sopar. Me condolia de las suposicions que sobre lo vell havia fet; lo veia silenciós, hospitalari, solemne; me semblá de cop engrandid per lo doble prestigi del infortuni y de la paternitat. Desitjava darli una prova de ma simpatía.

—Es vostra aquesta desgraciada criatura, vaig preguntarli.

Al sentir aixó va mirarme d' una manera espantosa y 'm dongué aquesta resposta incomprendible.

—No vos ho han dit?... Després afegí ab veu més baixa. Mireu, guardem tots dos silenci, si vos plau. No m' agrada enrahonar ab gent desconeguda.

Verdaderament no sabia que pensar; estava irritat contre aquest home, pero hi havia en sa mirada y en sa veu una certa cosa imprevisora é imposant que 'm feu respectar son desitj. Lo sopar compost de sopes, un tros de cansalada y nous secas ab un dolent vi del terreno s' acabá sens que cap dels dos obris la boca. Solsament la tela de temps en temps dava una mirada al bressol y murmurava entre dents una vella cansó del país.

Quan haguérem acabat vaig tornar á séurer davant del foch que ja s' apagava. Berta s' en aná altre volta al fosch recó pera recomensar la seva ocupació maquinallment y lo vell desparava la taula. L' obscuritat s' ensenyori poch a poch de la sala; lo gat s' estava encar arrupit davant del foch y sen contorn allargat pera los últims raigs de las brasas feya sobre 'l sostre una sombrá espantosa.

Me sentí profundament oprimit; me semblava qu' aquella dona qu' entreveya confusament en son recó me mirava ab una obstinació pessada. Lo més petit soroll, lo pas del vell sobre 'l sostre, lo crujir de las cadiras qu' arreglava, lo sospir del vent al passar brunsent entre los arbres propers y sobre tot lo balanceix monòtono donat al bressol per lo peu de la boja 'm produhia un tremolor nerviós que mil vegadas repetit arribava á l' intensitat del dolor.

Tot plegat sentí darrera meu soroll de ferros y vaig girarme bruscament; lo vell estava dret ab lo fusell á la mà... D' un bot vaig alsarme.

—Es que teniu por? va preguntarme ab veu d' ironia. No sabeu qu' avuy es lo 26 d' Octubre? Aquellas malas llenguas no vos ho han previngut?.. No vos han dit qu' aquest dia tinch la costúm de netejar mas armas?

Anava á demanar una explicació sobre tan estranyas paraulas, quan després d' haver posat tranquilament lo fusell sobre la taula encengué una llum y obri una porta que donava pas á la habitació immediata.

—Aquest es lo meu quartó, 'm digué. Com debeu estar cansat podeu anar á reposar.

Aquesta vegada estava disposat á parlar categòricament, aixis es que vaig comensar per dirli.

—Bon home; hi ha de vostra part ó error ó malicia. He tingut la desgracia de pèrdrem en aquest bosch, so trovat vostira casa, vos he demanat hospitalitat y me l' heu dada pero pera ferla insoportable ab vostres estranyesas. Podriau explicarme lo que significa tot aixó?

Lo vell arronsá las espalles y creubantse de brassos me digué:

—Sabeu mentir bé, vos ho asseguro, pero tinch ganas de dirvos la veritat neta y clara... Lo qu' ha passat es lo següent: Haveu sortit á passejarvos á véurer lo pais. Creyéu que no ho he vist desseguida tot aixó? No sou res més qu' un habitant de la capital, heu passat per lo poble qu' està á dos trets de fusell de ma casa, vos han contat l' historia del vell Simon y de sa filla la bressaire, haveu trovat estrany aixó de que bressés lo seu nen que ja es al cementiri y vos

haveu dit. Vull véureho. Contaré á n' aquest home que m' he perdut, que demano un llit, en si historias... l' endemá li donaré uns quants diners y 's quedará content. Senyor, dech dirvos qu' está molt mal lo qu' heu fet. Anar ab una mala escusa á véurer un home qual filla s' ha tornat boja, ferli bullir lo pesar al cor y pujar la rojó al front, vos ho repeixeixò, está mal molt mal. Aixó es lo que hi ha. Fins ara haveu menjat y begut no es aixís?, esteu content? Jo vos he rebut, sou mon hoste, sou, per dirho aixís, sagrat per mi. Aquí hi ha 'l meu quarto, jo dormiré ahont se vullga: á més jo no dormo may; reposeu en pau, bona nit. Solsament, va aseigar, qu' hauríau fet millor de no venir lo 26 d' Octubre.

Semblants paraulas me feren comprender en part la conducta del vell; pero per més que jo volia justificar ma ignocencia no podia convéncel. Aquest home que s' aixecava baix tan nobles aspectes, aquest pare desgraciat, aquest hostaler generós no havia pogut desferse d' un petit defecte dels pagesos; la desconfiansa.

Per ma part havia allunyat de mon espiritu tot temor y m' adormí ab lo pensament del vell Simon y de sa filla; solsament ans d' abandonarme á las dolsors del somni vaig grabar en ma memoria aquesta fetxa inexplicable que dues vegadas havia sortit en sa conversació, lo 26 d' Octubre.

L' endemá, després d' haver provat en vá de fer acceptar al vell la més petita recompensa, vaig allunyarme de sa casa y no havia fet encar 5000 passas que m' trobí en lo poble de qu' ell m' havia parlat.

Veyent una posada, tant per la gana que tenia com per lo desitj d' aclarir mos duptes sobre lo pensament que desde lo dia anterior no m' deixava, vaig entrarhi, fentme dar esmorsar. La dona que m' el servia era grossa y fresca semblant tenir molta familiaritat, puig posant los colses sobre la taula me preguntava si trobava lo menjar á mon gust. Al sol nom de la bressaire comensá en llargas narracions.

—Va dirme que 'l vell Simon passava en tot lo país per un home sabi y de bons consells; que sa filla tingué en altre temps relacions amorosas ab lo fill d' un rich propietari y que quan aquest la va deixar y lo petit qu' ella tingué fou mort va tornarse boja... y qu' ella bressa, bressa sempre lo seu nen. Fá d' aixó uns dos anys per aquesta època.

—Quin dia era, el 24... lo 25... lo 26... deya jo ansiós de sapiguer la final.

—Just, lo 26 d' Octubre, en que 's trobá mort al bosch al senyo-

ret Lluis d' una bala al ventre y encar que la justicia no ha descubert res, tothom malícia del vell Simon, puig se diu que 'l 26 d' Octubre, neteja son fusell y que Berta bressa son fill tota la nit.

Ja 'n tenia prou; vaig pagar y tot allunyantme anava pensant y pensant ab los funestos estragos del cor, servintme sols aquest cas per aferrar més y més en mon cap las ideas què sobre aquest particular tenia, provantme lo qu' havia vist qu' es cert que 'l cor pot perturbar l' enteniment com succebi á Berta y que disposta de las accions humanas, ab los fets realisats per en Lluis y en Simon, deixant lo primer á la que va enganyar y matant lo segon al amant de sa filla. Los dos á pesar de dirlos lo cervell qu' eran dolentes las accions qu' anavan á cometrer, aconsellats per lo cor, van realisarlas, l' un per falta d' estimació, l' altre per un exés.

LLUIS BERENGUER.

Louvain 23 Mars 1889.





QUADRET

Al coll las mantas, los sachs al bras,
pel camí fondo baixan al Mas
al fers' de dia los jornalers.
Lo temps fresqueja y está tot ras,
y l'vent rondina pels olivers.

Es la olivada. ¡Quín be de Deu
d' oliva plena per tot arreu!
Ja l' arbequina que 's posa en sols
á las borrassas plourer s' hi veu;
ja l' aucellada s' hi tira á vols.

Re' he vist que fassa lo goig que fá
d' un cap al altre l' oliverá'
movent al ayre lo fruyt madú'.
¡Quanta d' oliva! L' Avi del Plá
diu que may tanta n' ha vist ningú.

No hi haurá anyada com la d' enguany.
Ni cuch ni seca li han fet cap dany
á l' olivera d' aquest terrer...
¡Prou que las prempses tindrán bon guany
desde 'l Desembre fins al Febrer!

F. BARTRINA.





DE SOBRE TAULA

Recordé aquest vi dels avis
lo que som y 'l qu' hem sigut
y passém comptes d' agravis
y d' insults qu' habem rebut.

Recordem los cops d' espasa
qu' á nostra pátria han donat
y aixequem de nou la casa
que mals vents han aterrat.

Arcó pago esta taula
sia del dret pel caygut
hont s' aixequé la paraula
del apóstol convensut.

RAMON E. BASSEGODA.



AL MEU BON AMICH

D. JOSEPH VILASECA Y CASANOVAS

EN LA MORT DE SA FILLA MONTSERRAT

Del llit d' espinas, hont tot just finava
ta hermosa filla, lliri ja marcit,
prop l' altar de la Verge l' esperava
lo llit de mort, d' hermosas flors guarnit.

Jo t' he vist allavors, desolat pare,
com prenentla en los brassos li has portat.
ab lo teu plor mullant aquella cara
mirall claríssim ara ja entelat.

Y allí als peus al deixarla de Maria,
semblava aquesta que somrient digués:
no ploreu si en la meva companyia
desde avuy he volgut un àngel mes!

AGUSTÍ VALLS Y VICENS.





A DEU

Fora del cor, hermosas fantasías,
angélicas visions del primé amor,
desilj d' assaborir en millors dias
sa inefable dolsor.

Fora del cap, garlaña que teixires
de pensaments purissims y flayrants
que de ma vida en lo jardí cullires
ab tas rosadas mans.

Ni recort quedara de ma follía;
nos separa l' oblit ab mur de gel;
ton pit es altre mur qu' en vá feria
mon amorós anhel!

Si 't trobo pel passeig com te trovava,
jo 't signaré per dir á mos companys:
— ara passa, mireu... jo la estimava,—
¡mes par'o de molts anys!

E. MOLINÉ.



A MON FILL

Cuatre anys encar no eomptas
fill meu, que ditxós ets;
quin pler per mí, si sempre,
visquessis com te veig.
Enjogassat tot' hora,
ab ton semblant sonrient,
fas salts y giravoltas
entorn ta mare ó meu.
Tenim llar á la vora,
d' industrial taller;
y en sentint la campana,
gojós, sens perdre temps,
fent un pató á la Mare,
li dius que jo estich llest;
y al rébrem, per saludo,
un bes nos cambiem.
Tens sempre llarga feyna,
contantne lo que has fet,
en las poquetas horas,
que jo hi estat ausent.
Si aixís podiam viure,

quin goig per tots, quin pler!
mes sa durada es curta,
y l'cambi prou que ve.
Anirás tú á la escala,
y allá rebrás, fill meu,
lo desengany que sempre
durás de nen á vell.
Allá veurás al mestre,
que 't parla y no l' entens;
y á poch al mateix home,
l' entendrás al carrer.
Vindrás á preguntarme:
¿y aixó pare com es?
Molt ans que á home arribis,
massa ho sabrés, fill meu.
Més tart vindrá la quinta
feta en nom d' una lley,
que 'ls més donan als menos,
fent de qui som menyspreu.
Ab l' arma fràticida,
lluytant ab sentiment;
com jo en ma jovenesa,
tíndràs combats sanguents.
Portat á llunyas terras,
plorat de volguts sers;
ferint pátria y família,
lluytarás si convé.
Lley feta sens justicia,
rahó, virtut, ni seny;
que á sostenir obliga,
als que son descendents
d' aquell que ab só de guerra,
y ab esbart famolench,
cent contra hú lluytantne;
roba los nostres drets.
Aixís passém á casa;
més no hi fa res, fill meu,
apren y feste home,
fillet, apren y creix.
Y quan á gran arribes,

tas facultats en plé,
ab fé ves á engroixirne
l' esbart valent, fidel;
que pel bé de la pátria
travalla constantment;
fins que logrérem tenirla,
gran com en altre temps.
May l' ira y desespero,
van bé en nostre[terrer].
Si no veus jorn de gloria,
veuránlo 'ls veniders.

JAUME CASAS PALLAROL.





LLETRA D' AVUY Y NOTAS D' AHIR

BEN convensuts de que 'ls lectors han de veure ab gust la publicació del següent trevall que degut á la ploma del coneut novelista catalá don Joseph Pin y Soler una indiscrecio no condemnable ha posat á nostras mans, lo insertém avuy segurs de que no ha de donar lloch á cap mena de reclamació y si als aplausos dels que, intel-ligents ó aficionats en materias literaries, al llegirho hi trobin las consideracions precisas y la nota justa sobre assumpto tant debatut com lo referent á Cervantes, son *Quijote* y la segona part d' aquest per Avellaneda.

Passan anys, lo recort dels fets s' esmola, s' aprima, s' gasta... ja s' ha fus!

¿Qui, dintre eix Ateneo té present cert article meu que pera fer nombre, per compláurer á la junta de gobern d' aquella anyada (1873) vaig enviar sobre 'l tema imposat: elogi de Cervantes?

No obstant, lo manuscrit degué córrer per las taulas, puig segons m' escrigué lo pobret Samuel Sinions, (que Deu haja perdonat) ab aquella sinceritat é ingénua franquesa que 'l feyan tant estimable «fou trovat indigne d' esser imprés.» «Xiquet me deya, ho sento molt: no »alabas prou á Cervantes, ho diuhen tots.»

Diuhen! diuhen! ¿qué diuhen? No 'n vaig poguer tréurer l' aigua clara malgrat los bons padrins qu' en l' Ateneo tenia: Pere Anton

Torres qu' aquell any feu al nostre Centre presentalla de rey, de més de rey: pocas testas coronadas podrian escriurer una Loa com la qu' ell s' empensá y escrigué en obsequi á Cervantes.

Ne recordo encara uns versassos qu' omplen la boca de bellesas orals y l' esprit de pensaments delicats.

»*Matrona alta de sin par belleza
conocida en el mundo por España.*

• • • • •
»*El mártir de la idea
mas grande que en lo humano se concibe
sumido en la estrechez que le rodea
sufre en silencio y el Quijote escribe.*

En realitat, la tal *loa* titulada «Los dos genios» es una cosa de primer ordre. De lo millor que 'n tal género s' ha fet, com teixit de l' estofa qu' esdevé bellissima malgrat la gran dificultat de fer parlar personatges que son abstraccions metafísicas, y com riquesa de giros, elegancia de frases y altesa de conceptes.

Carles Montañés, lo mestre de capella de la comunitat. Séua era la música de cert himne, original d' altre escriptor Tarragoni de molt de mérit, probablement un dels qui trovaren mon article indigne d' aparellar ab sos versos... que francament aquell any foren dolentons... Lo mateix tres dona devegadas cullitas regaladas y altres d' ayqualidas.

»*Mientras en giros constantes
mover QUIERA el orbe Dios
lo irán el SOL y Cervantes
fecundando ambos á dos.*

CORO

*Prez de las letras patrias
de España gloria y PREZ (y van duas prez)*
ciñamos á su frente
coronas de laurel (ó manos de almirez qu' hauria rimat millor.)

Així eran los versos: la música deu guardarla Montañés manuscrita. Jo no he tingut ocasió d' ohirla, mes, amichs que s' hi entenen m' han dit que fou de primer ordre, lo qual no m' estranya essent

concebuda per un cap tant ben organisat, escalfada per un cor tan tendre.

Hi tenia á Tomaset Martinez, la bondat encarnada y la trassa ambulant. Tot ho sabia fer: comptes corrents, pinturas al oli, comedias, adobar violins!... Per aquell gran engrescament Cervantí escrigué y feu representar en eix Ateneo: «*La cuna del Quijote;*» un aproposit en un acte, ni millor ni pitjor que molts altres. Hi ha coses graciosas, entr' altres alló del tornarse á enmaridar que tant li retregueren

»...para curar amores
»cuando en una viuda estan
»no valen versos ni coplas
»porque se acrecientan mas: (los amores suposo)
»el remedio mas honesto
»es tornarse á enmaridar.

Ademés entre 'ls qui no pintaban, ni escribian ni tocaban de cap pito hi tenia també força amichs... y oh prodigi de l' abandono pro phylaxich de la monomania... tots s' habian tornat més rabiosos Cervantins qu' en Pellicer y trovaren justa la decisió que m' esclohia del llibret estampat en quinas cobertas pot llegirse:

*El ateneo Tarraconense
de la clase obrera
en homenaje de admiracion y respeto
al inmortal
Miguel de Cervantes Saavedra,
al conmemorar el aniversario
del egregio autor (ara sembla que parlin d' un altre)
del ingenioso hidalgo
Don Quijote de la Mancha
año 1873.*

...y aixó, que la major part m' havia fet dir «has d' enviar lo tèu escot.»

All right! vaig respondre, s' esqueya respondre en anglès trovànt-me llavors á casa d' uns amichs del sud de l' Inglaterra. Y 'm vingué bé; puig lo meu hoste, Iberista entusiasta y poeta anglés de molt mérit, m' ajudá á fer bona mesura permetentme juntar al meu migrat articlet una magnífica composició que comensa per

In yonder cot beside a murmuring stream.

y termina dihent de Cervantes que serà sempre «delicia de vells y jovens, vilatans y artistas, de sabis y soldats

*...thou live for aye, of youth and age
Delight of peasant, artist, warrior, sage!*

D' un altre company que també 'm constaba ésser amich de las cosas Espanyolas, (catalanas sobre tot) del bibliotecari de la B. Municipal de Marsella, lo sabi Abad Lieutaud ne vaig obtenir un *brandou*—un *salve*—salut que diu ab forma esquisida alló de

*Mai vai, mai trelusis lou sei de la naturo
s' aubomant ufanous, lou matin, dis auturo.*

Los versos provensals y 'ls inglesos ab llur traducció, foren considerats merceria de recepta, lo meu pobre articlet fou llençat al pané dels draps dolents...

Un' ànima compassiva le 'n tragué, me l' retorná tot arrugadet... y ara fa pochs dias regirant cert calaix hont fa molts anys vaig escorrent com, xavets en vidriola, losfulls mes ó menos plens d' *historias* que 'ls dias vagosos, las vetlladas fredas, los matins rúfols, me permeten *côntarme*, regirant donchs lo tal calaix l' *articlet* en questió ha surat damunt la fullaraca.

Per la morenor del paper, l' aygualit de la tinta y las arrugas, l' he reconegut... l' he rellegit... y tretze son tretze! l' envio altre volta pregantlos vullan llegirlo sense prevenció, dihentme algú després, ab sinceritat, si ha causat tantas esgarrifansas com fa 15 anys. En cas afirmatiu, no tingau por de molestarme, tornéumel altre cop, lo guardaré; y Deu N. S. nos dó salut y vida á tots pera poder vosaltres demanármel, y jo entregarlo de má á má d' aquí altres vint, trenta ó cinquant' anys.

Si l' troueu acceptable me 'n gaudiré. Es doblement agradós lo guanyar plets en apellació... Lo guany voldrà dir qu' aquella foguerada castellanesca —Cervantina s' es apagada una mica, s' ha ponderat, quedant sols lo qu' en realitat deu haberhi: admiració sens orientals hipérboles envers un geni, honor de Castella, d' Espanya, de l' humanitat... (també m' ha relliscat la ploma citant á l' *humanitat* tant fora de lloc... no hi ha res més encomanadís que lo hiperbòlich).

Donchs si, senyors, amichs, ateneensos, vells y jovens veus aqui l' *articlet*, llegíulo, jutjéulo.

Los Senyors soci's d' eix ateneo que l' any passat llegiren l' article intitolat *La Reparacion*, lo trovaren sens dupte eloquent, plé d' una justa indignació... mes jo pregunto, no com un jutge, ni sisquera com indiscret confessor, ho pregunto amistosament, sens màcula .. trovaren lo tal article *just*, vull dir proporcionat, ni massa fort ni massa teble glos hi sembla de veras que 'l desconegut Avellaneda y 'l Tarragoní Phelip Robert fossin tant criminals com diu lo Senyor J. M. B.? Creuhen de bona fé que el Ateneo Tarragonense baha rentat *por fin la mancha inferida á esta ciudad por la imprenta de Roberto?* Son de parer de qué l' Ateneo ha esborrat *la torpe afrenta con que se pretendia mancillar la gloria de Cervantes?*

¿S' han indignat de veras contra *el infame tan descarado como torpe qu' en 1614 publicá en nostra benvolguda ciutat la detestable obra del no menos detestable Avellaneda intitulada*

«La segunda parte del Ingenioso Hidalgo Don Quijote de la Mancha.

«Con la relacion de su tercera salida... compuesto por Alonso Fernandez de Avellaneda, natural de Tordesillas... impreso por Felipe Roberto en Tarragona, año de 1614...?»

Altre preguntelà que no pretench disimular sia irònica: han llegit avans lo llibre tant maltractat? y que 'm dispensi l' autor de *La reparacion*... l' ha llegit ell? lo té en sa llibreria? l' ha vist?

Naix son indignació de las vilesas qu' ha llegit impresas ó es indignació de segona mà, per tradició, per consuetut creada per notes marginals, indignacions anteriors, eixidas dels qui trovaren patriòtich (estrany patriotisme!) posar lo Don Quijote de Cervantes per damunt los núvols dihent del qui s' estampá pe 'ls carrerons aquells hont encara estampa en Granell, *que solo tenia el mérito de ser raro, y que lo era por haberle empleado las gentes en limpiarse el trasero (Don Gregorio Mayans) en usos bajos, me sembla que diu... no quiero darme la molestia de citar los parages de Avellaneda á los cuales me refiero por no manchar el papel en que escribo (Clemencin.)?*

Se concebeix l' ensurismament de Don Miquel de Cervantes (á nostre modo de véurer sens gran motiu) contra 'l qui continuaba las aventuras del héroe per ell forjat, y essent indulgent fins poden passárseli aquellas amabilitats que li etjega. *«Asno, mentecato, atrevido (prólech) escritor tordesillesco que se atrevió á escribir con pluma de avestriz grosera y mal adeliñada las hazañas etc...*

...pensé que el tal libro estaba quemado y hecho polvo por imperti-

nente pero su San Martín le llegará como á cada puerco (Don Quijote vehent estampar lo llibre á Barcelona.)

...Quitádmelo de ahí dice el diablo y metedle en los abismos del infierno donde no le vean mis ojos. ¿Tan malo es? tanto replicó el primero que si de propósito yo mismo me propusiere hacerle peor no acertara (la vella Altisidora vehent en las portas del infern uns diables que s' apilotaban ab llibres entre 'ls quals la 2.^a part en qüestió).

Y dihem, á nostre modo de véurer sens gran motiu, porque podia molt bé reconeixer l' inteligent Cervantes qu' era rendirli vassallatge continuar sa ficció; puig ab poca seyna podia Avellaneda, desitjant escriurer un llibre á la manera del Don Quijote, intitolar lo seu: Don qualsevol altre cosa, essent llavors senyor y amo de sa invenció sens que ningú bagués pogut posarhi dita (la segona part d' Avellaneda s' ha fet tant célebre per lo bo que té y lo dolent que hi han trovat, que repercutintse la celebritat del llibre sobre 'l seu autor, ha resultat qu' un nom fals haja casi adquirit dret de burgesia, semblant al parlar de Fernandez de Avellaneda que parlem d' algun qu' aixís s' anomenaba... Cervantes sospitaba que debia ser un gran personatge. S' ha volgut provar que fou lo pare Aliaga, D. Bartolomé Leonardo de Argensola, lo pare Juan Blanco de la Paz., tot son conjecturas. Lo positiu es qu' Avellaneda era un senyor que s' hi entenia, un home de gran mérit artístich y de molta lletra—Dihemli, donchs, Avellaneda com li plagué á ell batejarse).

Además, á qué venian tals estranyesas per la part de Cervantes de que un autor bagués pres á D. Quijote per héroe de novas aventuras? No habia cridat ell mateix y molt explicitament á qui volgués continuarlas? puig segons confessió propia no estaban estroncadas... y 'l vers aquell del Ariosto.

Forse [un] altro [cantera con miglior plettro no es invit ben clar á que altre autor vaja segunt y remati las empresas del seu tipo?

Passan anys, y ningú accepta l' invit de cantar con miglior plettro... Per fi en 1614 s' estampa á Tarragona la 2.^a part, desitjada per quants habian llegit la 1.^a. essent evident que si no bagués estat latenta la demandadissa del públich, ni Avellaneda s' hauria près lo travall de componer son llibre ni Fhelin Robert hauria fet lo gasto d' estamparlo.

Desgraciadament la 2.^a part Tarragonina portaba un prólech—eran llavors molt de moda—que segons Cervantes y més encara segons sos comentadors y apologistas, estava plé d' insults contra 'l pare verdader de D. Quijote. Veusaquí 'ls insults: diu Avellaneda que posa prólech á son llibre ..

Primer insult: *por ser comedia toda la historia de D. Quijote.*

Segon insult: *que las novèlas de Cervantes son más satiricas que ejemplares si bien no poco ingeniosas.* Vé després un joch de paraulas bastant sonso, que s' esplica no obstant fentse càrrech de que l' any 1614 quant Cervantes encara no era Deu, era un hidalgo com un altre, coneugut sens dubte personalment d' Avellaneda que 'n sabia las caborias ó fal-leras, y en conseqüencia 's permeté dir d' ell alabantlo

Tercer insult: *que su historia (la d' Avellaneda) se prosigue con la autoridad con que él (Cervantes) la comenzó y con la copia de relacions que á su mano llegaron, y digo mano pues confiesa de si que tiene solo una.* Eixa es la gracia tonta d' Avellaneda y eix lo gran insult al qual respongué l' incl t D. Miquel ab alló tant hermosissim y enrahonat: *como si mi manquedad hubiese nacido en una taberna y no en la más alta ocasion que vieron los siglos pasados, los presentes, ni esperan ver los venideros... quisiera antes haberme hallado en aquella faccion prodigiosa, que sano ahora de mis heridas sin haberme hallado en ella.*

Ben respost y de bona guerra lo vanagloriarse á haber ajudat á la gloriosa victoria de Lepanto. Fou lo foch qu' atragué á Cervantes tots los cors nacionals y estrangers, los cors catòlichs. Després de tal resposta son plet estava guanyat per llavors y per sempre.

Y segueix Avellaneda en son malhaurat prólech: *nadie se extrañe de que salga de diferente autor esta 2.^a parte, pues no es nuevo el pro-seguir una historia diferentes autores.* Cuants han hablado de las lágrimas de Angelico? Las Arcadias, diferentes las han escrito i a Diana no es toda de una mano y pues Cervantes (ara vé la mancilla, la torpe afrenta de que parla l' articulista J. M. B.) y pues Cervantes es ya de VIEJO como el castillo de San Cervantes... etc., etc., segueix com si tal cosa y continúa reforsant l' argument iniciat ja pera excusarse, lo qual era innecessari, d' haber continuat lo Don Quijote Cervantesch dihent: *permittiéndose tantas Celestinas que ya andan madre é hija por las plazas, bien se puede permitir por los campos un Don Quijote y un Sancho Panza á quienes jamás se les conoció vicio, antes bien buenos deseos de desagraviar huérfanos y deshacer tuertos... y res més, res que motivi las sàbias epilécticas del irascible Clemencin, de Pellicer lo comentador prolixo, de Navarrete lo de l' erudició pasmosa, de Villemain l' académich francés, de Niardot un dels traductors de Cervantes que millor han penetrat sas intencions devegadas una mica boyrosas en lo text castellá; los quals no han sapigut elogiar al autor del veritable Don Quijote sense tirar per portas al eseritor Tordesillasco.*

Alguns comentadors empero y per mí son los de millor seny, han fet justicia seca dihent de Cervantes (Biederman) que com estilista té reputació bastant exagerada y ho proba citant molts trossos incorregibles—afegint altre (Don Vicente Salvá) *que si el Don Quijote de Cervantes, no existiese el de Avellaneda seria la MEJOR novela en castellano*. Don Agustín Montiano y Lujando, secretari d' aquell rey tan amorós pe's catalans, de Fhelia V, diu en la llicencia á Joan Oliveras, impresor de Madrid 1732, que publicaba nova edició del Don Quijote d' Avellaneda... *no hallo las criticas dirigidas contra este autor bastante justas; todo lector de buen juicio leyendo las dos segundas partes no podrá menos de tomar partido por Avellaneda.*

¡No aném tant Huny! Per nosaltres catalans hi ha en la segona part de Cervantes alló de *Barcelona, archivo de la cortesia, albergue de los extrangeros, hospital de los pobres, patria de los valientes...* que 'ns fà tant enamorats del llibre com si hagués eixit de ploma catalana. Conté ademés aquell capitol dels consells qu' enlayran lo llibre fins abont no poden críticas ni reserves empaytarlo... *Primeramente hijo has de temer á Dios porque en temerle está la sabiduria, y siendo sábio no podrás errar... haz gala, Sancho, de la humildad de tu linage y no te desprecies de decir que vienes de labradores... la sangre se hereda, la virtud se aquista... hallen en tí más compasion las lágrimas del pobre, pero no más justicia que las informaciones del rico... no es mejor la fama del juez rigoroso que la del compasivo... si acaso doblares la vara de la justicia no sea con el peso de la dàdiva, sino con el de la misericordia... al que has de castigar con obras no maltrates con palabras.*

En lo que toca como has de gobernar tu persona, Sancho, lo primero que te encargo es que seas limpia y que te cortes las uñas, etc., ab alló tan gracios de que no menji alls.

Fins lo bó de Don Miquel fou indulgent, provant son amor per las cosas y gent de nostra terra, per aquells lladregots, que foren, quant ja 'ls motins polítichs bagueren desaparegut; los Narros y Cadells. De 'n Roch Guinart que 'l cerca-pous de Pellicer preten anomenar-se Don Pedro de la Rocha Guinarda, com si Roch y Guinart fossen noms ben revessos y mereixedors d' erudicions rebuscadas, ne parla Don Quijote, per consegüent Cervantes, com d' un cavaller de prendas. *Oh valeroso Roque li diu al trovarse davant seu, cuya fama no hay límites en la tierra que la encierren... ¡oh Gran Roque!... de manera que no som sospitosos. Com á Catalans y com á Espanyols preferím la 2.^a part de Cervantes á la d' Avellaneda; mes dihem desseguit que no 's tracta de nostras preferencias y si de fer present al autor de La reparacion,*

lo que personas de justa sentencia, de gust literari refinat han dit d' una y altre.

Lessage, l' autor de Gil Blas de Santillana, casi un altre Quijote com valor literari, havent traduhit al francés la 1.^a part del Quijote de Cervantes no cregué indigné d' igual labor la 2.^a d' Avellaneda, fent precedir la traducció d' *un estudi*, com ne diriam avuy, en lo qual fà gran honor á Avellaneda. Diuli qu' ha sostingut perfectament lo carácter del Quijote y que 'l seu Sancho li sembla excelent y més original que 'l de Cervantes. Analisa per menuts lo llibre y diu com conclusió que hi ha una diferencia sensible entre 'ls dos Sanchos. Lo de Cervantes fà suvint lo graciós sense conseguir fer gracia, mentres que 'l de Avellaneda es sempre ditxós sense cap esfors... *Celui de Cervantes veut souvent faire le plaisant et il ne l'est pas; celui d' Avellaneda l'est presque toujours sans vouloir l'être.*

A Cervantes nascut de casal *hidalgo*, sens fortuna, desitjós de gloria y ben estar que may pogué obtenir malgrat sas proeses y son geni del quin tenia conciencia, li es perdonable certa *ojeriza* mirar de eua d' ull, al qui 's presentaba á disputarli sino gloria, al menys profit; y qu' ademés comensaba 'l seu llibre dihent del autor que imitaba que n' era una quina, un malagradós... Per sort no estava tant aixut lo seu caletre, ni tant esmortuhit son vigor que no sentís muntarli la sang al cap... Despenja de la *espetera la ya secada péñola* y conta ell mateix pera joya y gaudi de propis y estranys, de presents y futurs, las aventuras y si final dels personatges que són inventiva habia dotat de vida.

Las bellesas del Quijote, el libro por escelencia, com diu Don Ferrín Caballero, la Biblia han sigut notadas una á una: Pellicer hi ha posat notas que s' enraman suvint com eura famolenca. Arrieta l' ha destilat y n' ha donat la quinta escencia. Clemencin l' ha comentat en mitja dotzena de tomos com missals, fent dir ó pensar á Cervantes cosas que si 'l pobre soldat de Lepanto tornés de l' altre mon lo farían riurer ben suvint. Rementeria n' ha extret lo lexich. No sé qui ha comptat los diners que Senyor y criat gastaren per hostals y camins-rals. Se n' ha fet l' itenerari hora per hora, dia per dia, lo mapa dels terrers que seguiren. *Pericia geográfica de Don Miguel de Cervantes Saavedra demostrada con la historia de Don Quijote de la Mancha.* S'

han comptat los refrans del escuder, las sentencias de l' amo, las garrotadas que reberen, los anys de las *dueñas*, las nafras de Rocinante... tant s' ha fet que la gent formal trovan potser que s' ha fet massa dihentnos que després si 'ls Espanyols creman tant d' encens davant *llur llibre* es perque no 'n tenen d' altre.

La vida de Cervantes, son gran ingeni, son valor y sabiesa, sa disort, sa mala estrugesa, li valgueren simpatias póstumas y haurian degut valerli recompensas en vida... qne no obtingué, si bé ell ab intuició genial l' esbrinaba per després de mort, essentne prova aquellas paraulas ab que clou lo llibre sobre 'l quin majorment comptaba, lo qui més debia fer per sa anomenada.

Aqui quedarás colgada desta espetera y deste hilo de alambre no sé si bien cortada ó mal tajada péñola mia adonde vivirás lüengos siglos.

Avuy sa gloria reposa damunt granítica base y seria presunció nescia lo voler ferla brandar.

Consti, donchs, que per medi del present articlet sols hem volgut dir al autor de *La Reparacion* y als qui sigan de son parer, que segons lo nostre, molt modest, no hi hagué tal mancha inferida á esta ciudad por la imprenta de Roberto, ni tal torpe afrenta, ni tal infamia... Al contrari; som de parer que 'l llibre de Cervantes fou de tal excel·lència que fins per imitarlo calgué un home de mérit.

JOSEPH PIN Y SOLER.





ÉXTASIS

Poesia premiada ab la flor natural en lo Certámen de Malgrat, de 1887.

Estás com may t' he vist. La primavera
ha idealisat ton cos
y semblas una verge de la Biblia
que avuy tornas al mon.

De lliris y clavells; dàlies y roses
t' has fet un pabelló
y á los peus les estrelles espurnejan
per inflamarte 'l cor.

Aucells y papallons venen á durte
tots los perfums del bosch
y ab los perfums onades de harmonía
que 'ls àngels han compost.

Estás com may. Sobre ta cara hermosa
hi bat de plé lo sol
y los llavis han pres de la maduixa
l' aroma y lo color.

Tes galtes han trahit á la magnolia,
tos ulls al cel blavós...
¡oh amor de mes entranyes, vida mía,
oh amor de mes amors!

M' apars la reyna augusta de un reyalme
que dicta lleys á tots,
y que avuy te rendexen homenatge
les grans generacions.

Ets més que axó. Ets l' éter impalpable
que bull en l' horizont
y 's desfá en cabelleres d' or y perles
sobre un gegant de foch.

Encare ets més. Ets l' alba y l' estel-lada,
la essència de les flors,
lo ritme melancòlic de les ones
que 'l vent apenes mou;

la lluna que de argent ompla 'l vilatge,
la mel de mellor dols
y la esmeragda inmensa que rumbejan
los camps en Juliol.

Tot, tot ho ets tú. Bellesa incomparable
que 't gronxas y t' adorms
en un llit d' àmbar pur, nàcar y hortensies,
guardnit per rossinyolets.

Ton palau es l' espay, y tu l' abarcas
enter, de pol á pol,
y mons, y lluminars, núvols y brises
coronan lo teu front.

;Oh, vina á mí, la Ruth de los meus somnis.
escala de Jacob,
que al cel me conduhexes, y en los brassos
trobo 'l suprém consol!

¡Oh, vina á mi! Contra ton pit estrenyme
 com si ton fill jo fos,
 com si la teva sang fos la mateixa
 que á mi 'm dona brahó.

Fonguemnos com se fonen per ser cendra
 á dintre l' encès forn,
 axís la branca humil de la pomera
 com la del pí alterós.

Siguemne dos en un, mes de tal modo
 units los nostres cors
 que sías tu lo mistich breviari
 y jo ses tanques d' or.

Míram be, fit á fit, míram per sempre
 abrassat á ton coll
 com l' eura está abrassada al tronch del roure
 per nodrirse mellor.

Lo meu, tot teu, com es del mar la barca,
 puix pot portarla á fons.
 Si 'm portas tu en lo fons de la teva ànima,
 ja pot venir la mort.

Que jo vull en los brassos, vida mia,
 dar mon adeu al mon,
 aspirant ton alé sempre dolcissim,
 ayre del cel puríssim,
 alé de Deu que ha consagrat l' amor!

CLAUDI OMAR Y BARRERA.





INTIMA

A MON AMICH T. P. Y C.

Bromejant á vegadas 'm preguntas:
—¿que 't diu lo cor?—jo sempre 't responch:—ré.—
Moltas voltas ma mare trist veyentme,
—¿que tens?—'m diu: jo li responch:—no ho sé.—

Pregúntali al escéptich que á Deu nega
que hi ha allá en lo infinit, y 't dirà:—ré.—
pregúntali després.—Y aquesta vida
de que serveix? —y 't respondrá:—no ho sé.—

Tant jo parlant del cor com lo escéptich
parlant del infinit que nò compren,
al tancar ab eix *re* nostre conversa
¡qui 'n gabadal de duptes que tanquem!

Tant ell com jo si 'l mon be consideras
comparant lo que té de bo y dolent,
¡quantas realitats, quanta amargura,
quants dolors que suposa aquell *no ho sé!*

JOAN FREIXA Y COS.



Porteuli, aucells, casons á ma estimada,
de perfums ubriaqueula, gayas flors,
espliqueuli, oronels, las tristas queixas
que surten de mon cor.

Ventijols del Abril, apetonaula,
joguinejau ab sos sedosos rulls,
diheuli baix, baixet, que no se sente,
que com á ella, no he estimat ningú.

Onadas de la mar, que vers la platja
aneu á descausar per breus moments,
quan vinga l' amor meu á contemplarvos,
esplicauli lo que es l' anyorament.

Fullas arrebassadas per l' oratge
que os arrastreu ressecas per lo mon,
si la veyeu diheuli á cau d' orella:
per tú, morí d' amor.

JACME NOVELLAS DE MOLINS.



A. C.

Un jorn de l' ampla esfera, un angel va llensarse
y al caurer en la terra, se va arrelá' en mon cor;
desde llavors m' aymia, no se 'l que per mi passa
que quan al cel me miro esclato en tendre plor.

Y es que quant considero, l' angoixa y anyoransa
que sentan per tú 'ls angels, detrás del ample vel
no puch menys qu' agrahirte, hermosa, ma gaubansa,
puig tú lo cel deixares, perque mon cor fos cel.

MODEST DURÁN Y FOLGUERA.

